

NAŠI ZGODNJI TISKI V BRITANSKEM MUZEJU

Anja Dular, Knjižnica Narodnega muzeja, Ljubljana

UDK 093/099 (410=30)"14/15"

UDK 093/099 (410=50)"14/15"

DULAR, Anja: Naši zgodnji tiski v Britanskem muzeju. Knjižnica, Ljubljana, 34 (1990), št. 4., str. 65-68

British Library izdaja serijsko publikacijo "Short-title catalogues", v kateri predstavlja svoje fonde. Izšla sta tudi dva zvezka, ki obravnavata nemške tiske in tiske iz nemško govorečih dežel med leti 1455 in 1600 ter knjige, tiskane v Italiji oz. italijanske knjige, tiskane med leti 1465 in 1600. Navedeni deli na knjižnem trgu nista noviteti, vendar se nam je zdelo potrebno, da opozorimo, da prinašata mnoge pomembne podatke o tiskih iz 16. stoletja, ki so bodisi nastali na naših tleh ali pa so njihovi avtorji povezani s Slovenijo in Hrvaško, med njimi je tudi nekaj del v jezikih teh dežel. Žal pa moramo ob koncu ugotoviti, da bi, če bi imeli knjige v rokah, morda lahko več povedali o njihovi provenienci na podlagi exlibrisov, supralibrisov in vezav ter tako morda razvozlali, kako so prišle v to slavno evropsko biblioteko.

UDK 093/099 (410=30)"14/15"

UDK 093/099 (410=50)"14/15"

DULAR, Anja: Our Early Prints in the British Museum. Knjižnica, Ljubljana, 34 (1990), No. 4., p. 65-68

The British Library represents its stocks in the serial publication "Short-title catalogues". Two issues have been published on German prints and those from German-speaking countries printed between 1455 and 1600, and books printed in Italy and those in Italian language printed between 1465 and 1600. Though the volumes in question are not novelties, we find it necessary to call the attention upon them because they contain many data about 16th century prints made in

Slovenia and Croatia, or their authors had been related to our countries. There are also some works among them written in Slovene and Croat languages. Finally, we ought to say that if we had the opportunity to look at their board-labels and bindings, we might be able to decipher how these books came into this famous European library.

British Library je dobila to ime šele leta 1973, zgodovina njenega nastanka pa sega v 16. stoletje. Še pred dvema desetletjema je bila njena glavnina del Britanskega muzeja, ki ga je Parlament ustanovil leta 1753, po tem, ko je Sir Hans Sloane zapustil dragoceno zbirko starin in veliko biblioteko. Vzporedno z rastjo tega dela knjižnice, nekdanjega dela muzeja, ki še vedno predstavlja osrednji del Britanske knjižnice, pa sta rasli tudi National Central Library in Patent Office Library, ki sta zdaj njena sestavna dela. Fondi knjižnice Britanskega muzeja so se v preteklih stoletjih bogatili predvsem z volili. Tako je danes ena največjih zakladnic knjig in rokopisov na svetu. V njej so dela, ki so nekoč pripadala plemiškim, kraljevskim in samostanskim knjižnicam. Naj omenim le nekaj raritet, ki jih hranijo v tej ustanovi - Gutenbergova Biblija, Shakespeareovi prvi tiski, Rabelaisov Pantagruel, prva izdaja Chaucerjevih Cantenbury Tales, če se omejim le na tiskana dela in pustim ob strani številne znane rokopise (1). Ne nazadnje pa je v bibliotekarskem svetu znana knjižnica Britanskega muzeja tudi zato, ker je v 19. stoletju v njej deloval Antonio Panizzi, ki se je zapisal v zgodovino stroke kot tvorec prvih splošno sprejetih pravil za katalogizacijo.

Britanski muzej je začel izdajati serijo "Short-title Catalogues of books printed before 1601." Prvi zvezek, v katerem so bile popisane španske knjige, je izšel že leta 1921, sledil je seznam francoskih (1924) in portugalskih (1926) del. Po več kot tridesetletnem premoru je bil 1958 izdan seznam italijanskih (reprinta 1986 in 1988) in 1962 še nemških del oziroma knjig, tiskanih v nemško govorečih deželah. Res je letnica prve izdaje omenjenih publikacij že precej odmaknjena in tudi slovenskemu zgodovinopisju niso neznani zakladi, ki jih hranijo v Londonu (2), a bi kljub temu želeli opozoriti na nekatere podatke, ki niso dovolj znani, so pa zelo pomembni za zgodovino tiskarstva in kulture pri nas. Sezname so zgrajeni po enotni shemi. Kratkemu uvodu sledi popis vseh publikacij, nato je tu seznam knjig, ki so bile uničene v vojni 1939-1945, na koncu pa je še seznam tiskarjev in založnikov.

Pričujoči zapis je nastal na podlagi dveh zvezkov, ki se dotikata prostora na severozahodu Jugoslavije. To sta Short-title Catalogue of books printed in the German-speaking countries and German books printed in other countries from 1455 to 1600 now in the British Museum (London 1962) in Short-title Catalogue of books printed in Italy and Italian books printed in other countries from 1465 to 1600 now in the British Museum (London 1958, povzeto po reprintu iz leta 1988).

V Ljubljani je v obdobju med leti 1575 in 1580 deloval tiskar Janez Mandelc (3). Dva njegova tiska in sicer Hans Ferenberger: *Warhafftige Geschicht und Sig der Turkischen Niderlag so durch den Ritter Ferenberger beschehen (21 May 1578)*, H. Mannel: *Laybach (1578)*" in "*Murad III: Turckische gewreliche Zeitung Wie Baijacidis (or rather Murad III) Turckischer Keiser ein herrlich Pancket gehakten*, H. Manel: *Leybach (1579)*" sta v Londonu.

Iz obsežnih seznamov je bilo moč izločiti tudi nekaj del v slovenščini. Tako imajo enajst izvodov Trubarjevih del: *Biblia (1557)*, *Katehism (1561)*, *Tabla za dicu (1561)*, *Edni kratki nauci (1562)*, *Postila (1562)*, *Katehismus s dvema islagama (1575)* in *Novi testament (1582)*. *Dalmatinova* so tri: *Artikuli ili deli prave stare krstianske vere (1562)*, *Biblia (1584)* in *Ta celi cathecismus eni psalmi (1584)* (4). Tudi Bohoričeva slovnica "*Articae horulae*" (1584) je našla pot do Londona. V seznamu je še štirijezični slovar "*Dictionarium quator lingarum*", ki ga je leta 1592 objavil Hieronymus Megiser. Leta 1593 pa je bilo v Gradcu tiskano delo "*Zwo Warhafftige Newezeitung so sich zu Laibach hat zugetragen, das ein klein ist gefunden worden in Schneeweissen Kleidern, etc.*", ki je v seznamu vpisano pod značnico Ljubljana.

Več avtorjev, rojenih na današnjem slovenskem in hrvaškem ozemlju, ki so ustvarjali v 16. stoletju, ima tudi svoja dela v Britanskem muzeju. Med njimi je verjetno eden najbolj slavnih Žiga Herberstein. Tam so kar štirje izvodi različnih izdaj njegovega dela "*Moskovski zapiski*" (1549, 1551, 1556 in 1571), pa dve izdaji "*Moscouiter wunderbare Historien*" (1563 in 1567) in še delo "*Moscouia der Hauptstadt in Reissen Beschreibung*" (1557).

Naj naštejem nekaj hrvaških avtorjev, oziroma avtorjev, ki so pisali o teh krajih, njihove knjige pa so bile tiskane v nemških deželah: Jacob Andreae (govornik ob Trubarjevem grobu), Matija Vlačić (vpisan kot Flacius Mathias Illyricus), Conradus Brunnus in Nikola Zrinski. Večje število pa jih je delovalo v Dalmaciji in so tako njih objave vezane tudi na italijanske dežele. Med njimi moramo na prvem mestu omeniti Marka Marulića (v Londonu imajo deset njegovih del) in Bartholomea Georgevića (zastopan je s sedmimi knjigami). Le na italijanske tiskarne - predvsem bližnje Benetke - pa so vezana imena sledečih ustvarjalcev: Koriolan Cipiko, Gianfrancesco Fortunia, Girolama Muzia Giustinopotitanus, Ludvik Paskvalin in Frane Petrić. Vsekakor pa moramo omeniti tudi delež, ki so ga imeli pri razvoju tiskarstva Hrvati. Andrija Paltašić je deloval v Benetkah med leti 1476 in 1492 in v tem času natisnil okoli štirideset del, eno izmed njih je v Britanski knjižnici. Še plodnejši je bil Dobrić Dobrićević (Boninus de Boninis), ki je pri marsikaterem svojem tisku opravil tudi redaktorska dela, v Londonu pa hranijo dvajset knjig iz njegove delavnice. Zaradi kronološkega redosleda omenjamo na koncu škofa Šimunā Begna Kožičića. Pomemben pa je tako njegov delež pri zgodovini pisane besede, saj je objavil več del - Britanska knjižnica hrani njegovo delo "*Oratio i sexta Lateran*" (1513) in glagolski tekst "*Žitja rimskih arhijerejev in cesarov*"

(1531), ki je bil tiskan na Rijeki. V tem obmorskem mestu je namreč ustanovil tiskarno, ki je delovala le slabo leto 1530 - 1531. V njej pa sta mojstra Dominik in Bartolomej iz Brescije natisnila pet del. V Londonski knjižnici imajo dve izmed njih in sicer poleg zgoraj omenjenega še Misal. Dodajmo zgornjemu seznamu še hrvaški misal, ki je bil tiskan v Benetkah leta 1528 in je prav tako našel pot do Britanske knjižnice.

Britanska knjižnica je s temi popisi naredila korak naprej pri seznanjanju javnosti s svojimi zakladi. Drugod po Evropi so bile namreč zaenkrat obdelane inkunabule in se šele začenja naslednja stopnja v spoznavanju tiskane dediščine. To je popisovanje del iz 16. stoletja. Tej tendenci pa so sledile tudi že nekatere knjižnice v Sloveniji in na Hrvaškem. Tako je Pavao Gaić izdelal katalog knjig, tiskanih v XVI. stoletju, ki jih hranijo v zadarski biblioteki (5), Vladimir Magić pripravlja seznam del iz Metropolitanske knjižnice v Zagrebu (6), Maja Žvanut pa je ovrednotila knjige iz 16. stoletja, ki jih hrani Knjižnica Narodnega muzeja v Ljubljani (7). Knjižni fondii, ki smo jih navedli, so za nas zanimivi tako zaradi tega, ker so danes na našem ozemlju, kot tudi zato, ker sponiramo, da so jih nekoč (dela izhajajo večinoma iz privatnih bibliotek) brali prebivalci naših krajev.

S tem prikazom pa sem hotela opozoriti na eno izmed slavnih evropskih inštitucij, ki hrani dediščino z našega prostora. Seveda se ob tem takoj postavlja vprašanje, kako so knjige prišle v Anglijo. Najverjetneje s prodajo ali pa z volili lastnikov privatnih bibliotek, ki so jim nekoč pripadale. Več bi o tem vedeli že, če bi imeli knjige v rokah, če bi pregledali exlibrise, supralibrise, oznake na platnicah in vezave. Teh podatkov pa žal v seriji "Short title catalogues" ne objavljajo, saj bi že tako obsežni zvezki (nemški ima 1223, italijanski pa 992 strani) preveč narasli. Tako ostaja le želja, da bi ta dela nekoč pregledali in bi morda tako lahko ugotovili, katerim bibliotekam so v preteklosti pripadala.

Opombe

1. *Treasures of the British Library*, London 1988
2. P. Simoniti, *Humanizem na Slovenskem*, Ljubljana, 1982
3. B. Reisp, *Začetki tiskarstva v Ljubljani (Situla 14/15)*, Ljubljana 1974, 349 ss.
4. Kot avtor je vpisan "Juri".
5. P. Galić, *Katalog knjiga tiskanih u XVI. stoljeću, koje se čuvaju u zadarskoj Naučnoj biblioteci*, Zadar 1987. (*Knjižno blago Naučne biblioteke u Zadru: katalog 4*).
6. T. Blažeković, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske 30*, 1987 (1989), str. 249.
7. M. Žvanut, *Knjige iz 16. stoletja v Knjižnici Narodnega muzeja (Situla 27)*. - Ljubljana 1988.